

A Study of the linguistic elements of Style in Simin Daneshvar's *Suvashun*

Alireza Nabilou^{1*}

Fateme Houshang Shayan

Professor, Department of Persian Language and Literature, University of Qom, Qom, Iran.

M.A. Graduate in Persian Language and Literature, University of Qom, Qom, Iran.

Abstract

In this study, we conducted a comparative analysis of Simin Daneshvar's novel *Suvashun* based on Leslie Jeffries' ten stylistic components, to examine the influence of the author's ideology on language. These components that have root in cultural and sociological frameworks, facilitate more in - depth analysis of the text. The findings indicate that Jeffries' components—including naming, describing, representing actions/events/states, equating and contrasting, exemplifying and enumerating, prioritizing, implying and assuming, negation, hypothesizing, and representing time and space— have been used as linguistic tools for conveying ideologies such as “resistance” and “love for the homeland.” Among these, contrasting has the highest frequency (23.59%), reflecting significant tension among characters and even abstract concepts such as tradition and modernity. Hypothesizing, with a frequency of 8.87%, indicates the author's tendency to indirectly convey ideologies and an ideal society to avoid being accused. Conversely, prioritizing has the lowest frequency (1.57%), suggesting that the author does not wish to impose a specific conceptual hierarchy on the reader but instead creates space for the audience to reflect on the importance and influence of topics.

1. *Corresponding Author: a.nabiloo@qom.ac.ir

Keywords: *Suvashun*, Simin Daneshvar, Critical Stylistics, Leslie Jeffries, Ten Stylistic Components.

1. Introduction

Today's modern literary analysis has moved beyond traditional methods, requiring the examination of cultural, social, political, and historical contexts. This approach uncovers deeper meanings in literary works and enriches the reading experience. Critical stylistics, rooted in critical discourse analysis, investigates social and cultural structures embedded in texts through concepts such as discourse, ideology, and power. Theorists such as Roger Fowler and Paul Simpson emphasize the connection between language and the writer's worldview, arguing that language reflects social attitudes and meanings. Leslie Jeffries, in his book, *In Critical Stylistics* (2010), systematized this connection through ten analytical tools. This method, by analyzing the impact of ideology on language, uncovers implicit ideologies and social meanings, creating a foundation for more in-depth literary research.

2. Materials and Methods:

This descriptive-analytical study examines the relationship between the author's linguistic choices, his worldview, and the socio-political context influencing the narrative. Through a critical stylistic approach, the research demonstrates how linguistic elements reflect ideologies and power structures within society. The study examines themes such as the tension between tradition and modernity, the role of women, and the socio-political dynamics of the Pahlavi era. Additionally, it shows how historical and cultural transformations have influenced the author's language and narration.

3. Discussion and Analysis

Naming and Describing: In *Suvashun*, the author emphasizes specific identities and key events more through names (70 instances) than descriptions (44 instances). However, descriptions add depth to the complexity of characters and situations, enriching the narrative by balancing identity clarity with the layered meanings of the story.

Representing Actions/Events/States: The frequency of actions (26 instances), states (15 instances), and events (7 instances) suggests that the author focuses more on the actions and reactions than on major events. States, though less frequent than them, highlight the emotional and psychological conditions of characters, thus emphasizing human relationships and internal responses to social events.

Equating and Contrasting: Contrasting, with 226 occurrences, is the most prevalent stylistic element, playing a fundamental role in shaping social and cultural concepts. These oppositions include tradition vs. modernity and men vs. women, among other social dichotomies. Additionally, equating (63 instances), categorized into semantic and conversational types, enhances semantic richness and represents the everyday language and social interactions of the characters.

Exemplifying and Enumerating: Daneshvar employs 79 instances of “exemplification” and 55 instances of “enumeration” to depict society during wartime. Concrete examples reveal social realities, while abstract examples reflect internal emotions. Additionally, enumerating serves as a tool for critiquing socio-political issues, and exemplification conveys deeper meanings.

Prioritizing: Prioritizing is achieved through two techniques: “fronting” and “cleft sentences”. Fronting emphasizes key messages, while cleft sentences highlight specific details, enhancing narrative impact.

Implying and Assuming: An analysis of implicature in *Suvashun* identifies 41 instances, predominantly related to social, cultural, political, and anti-colonial themes.

Negation: Negation (47 instances), expressed through negative verbs and pronouns (e.g., nobody, nothing), underscores themes of oppression and injustice. This structure functions both grammatically and as a literary device to convey suffering and invite reflection on social issues.

Hypothesizing: *Suvashun*, uses 85 instances of hypothesizing and tools like modality, speech acts, and conditional structures to critique social issues and reflect the aspirations of society. These techniques emphasize ethical commitments, hope, and internal tensions.

Representing Others' Speech and Thought: The novel contains 73 instances of speech representation, predominantly in direct form, and 27 instances of thought representation, mainly direct. While direct speech fosters an immediate connection with characters, direct thought representation may suggest an imposition of the author's interpretations onto the text.

Representing Time, Space, and Society: *Suvashun* features 46 instances of time representation, 19 of space, and 20 of society. Locations symbolize identity and power, time is presented non-linearly to reinforce historical identity, and social and class inequalities resulting from Alien Presence are vividly depicted.

4. Conclusion

Suvashun is a multilayered and realistic novel that portrays the social, political, and cultural complexities of its time. By focusing on both internal and external conflicts of characters and society, the novel critiques socio-political conditions and reveals the author's perspective on societal challenges on contemporary challenges. A key feature of this novel is its portrayal of social issues from a female perspective, which adds unique dimensions to the narrative. Time and space play central roles as symbols of power, domination, and transformation. The occupying military forces and religious sites symbolize identity, resistance, and control, shaping the characters' destinies. The precise naming of characters and their psychological descriptions make the novel a valuable source for sociological analysis. The process of hypothesizing allows the author to compare realities with the ideals pursued by characters, thereby reflecting social concerns, political issues, and aspirations for a just society. Through hypothesizing, Daneshvar critiques the socio-political conditions of her time while depicting her characters' hopes for a more equitable future. *Suvashun* ultimately serves as a socio-political critique of wartime conditions during World War II.

عناصر زبانی سبک‌ساز در سووشونِ سیمین دانشور

استاد گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه قم، قم، ایران

علیرضا نبی لو^{۱*}

دانش‌آموخته کارشناسی‌ارشد زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه قم، قم، ایران

فاطمه هوشنگی شایان

چکیده

در این مقاله رمان سووشون سیمین دانشور بر اساس مؤلفه‌های ده گانهٔ لسلای جفریز تحلیل شده است تا انعکاس ایدئولوژی نویسنده در زبان بررسی شود. این مؤلفه‌ها که بر پایهٔ تحلیل‌های فرهنگی و جامعه‌شناختی طراحی شده‌اند، امکان مطالعهٔ دقیق‌تر متن را فراهم می‌کنند. یافته‌ها نشان می‌دهد که مؤلفه‌های جفریز شامل نامیدن، توصیف، بازنمایی کنش‌ها، رخدادها و وضعیت‌ها، تقابل‌ها، ترادف‌ها، فرضیه‌سازی و بازنمایی زمان و مکان برای انتقال ایدئولوژی‌هایی چون "مقاومت" و "عشق به وطن" به کار رفته‌اند. تقابل‌ها با بسامد ۲۳/۵۹ درصد، بیشترین سهم را داشته و بیانگر تنش فراوان میان شخصیت‌ها و حتی مفاهیم انتزاعی مانند سنت و مدرنیته است. فرضیه‌سازی با ۸/۸۷ درصد، نشان‌دهندهٔ تمایل نویسنده به بیان غیرمستقیم ایدئولوژی‌ها و جامعهٔ آرمانی خود است تا کمتر در معرض اتهام قرار گیرد. در مقابل، اولویت‌بندی با کمترین بسامد ۱/۵۷ درصد، نشان‌دهندهٔ آن است که نویسنده تمایلی به تحمیل دیدگاه یا ترتیب خاصی از مفاهیم بر خواننده ندارد و فضایی فراهم کرده است تا مخاطب خود بتواند دربارهٔ اهمیت و ترتیب موضوعات تأمل کند.

کلیدواژه‌ها: سووشون، سیمین دانشور، سبک‌شناسی انتقادی، مؤلفه‌های ده گانهٔ لسلای جفریز.

* نویسندهٔ مسئول: a.nabiloo@qom.ac.ir

۱. مقدمه

رمان سووشون اثر سیمین دانشور (۱۳۰۰-۱۳۹۰) از آثار برجسته معاصر ایران است که با انعکاس واقعیت‌های اجتماعی، فرهنگی و سیاسی جامعه، جایگاه ویژه‌ای در ادبیات داستانی ایران یافته است. سووشون از لحاظ فن داستان‌نویسی، شخصیت‌پردازی و پرورش درون‌مایه، جایگاه برجسته‌ای دارد. «رمان سووشون گذشته از آنکه یکی از پُرخواننده‌ترین رمان‌های ایرانی است، نقطه عطفی در شکل‌گیری رمان اجتماعی فارسی به شمار می‌آید» (شریفی، ۱۳۸۸: ۸۴۰). این اثر با بازنمایی واقعیت‌های جامعه جایگاه ممتازی میان خوانندگان و منتقدان یافته، از دلایل مهم این شهرت بهره‌گیری مؤثر نویسنده از بسترهای اجتماعی، سیاسی و فرهنگی جامعه است که باعث می‌شود سووشون در دوره‌های مختلف بتواند با مخاطب ارتباط برقرار کند (اشرفی، رنجبر و پارسا، ۱۴۰۱: ۱۲). این اثر علاوه بر ویژگی‌های زبانی‌ای که آن را از آثار مشابه زمان خود متمایز می‌کند، اثری دغدغه‌مند و بازتاب‌دهنده مفاهیم مهم سیاسی و اجتماعی به شمار می‌رود که در این پژوهش با اتکا به مؤلفه‌های سبک‌شناسی انتقادی جفریز تحلیل و بررسی می‌شود.

سبک‌شناسی انتقادی به عنوان رویکردی جدید در تحلیل‌های زبان‌شناختی، به بررسی نحوه پیدایش و شکل‌گیری مفاهیم اجتماعی در زبان و متون مختلف می‌پردازد. این رویکرد به محقق این امکان را می‌دهد که از دریچه‌ای نو به درک عمیق‌تری از زمینه‌های فرهنگی، اجتماعی و سیاسی متن دست یابد و از این طریق افق‌های تازه‌ای از تفسیر و بازخوانی آن ارائه کند. این رویکرد تلاش می‌کند تا از طریق تحلیل ساختارهای زبانی، مفاهیم اجتماعی و ایدئولوژیک نهفته در آن‌ها را آشکار سازد و با تمرکز بر زبان به عنوان ابزاری برای بازنمایی قدرت، ایدئولوژی و ساختارهای اجتماعی لایه‌های پنهان متن را بررسی کند. یکی از نخستین نظریه‌پردازان این عرصه، راجر فاولر^۱ است که در نقد زبان‌شناختی (۱۹۸۶) به بررسی نحوه بازنمایی تجربه، جهان‌بینی نویسنده، نقش مخاطب و ارتباط متن با زمینه اجتماعی پرداخته است. فاولر نشان می‌دهد که چگونه زبان به عنوان وسیله‌ای برای بازنمایی تجربیات و ایدئولوژی‌ها عمل می‌کند و متن می‌تواند بازتابی از گفتمان‌های اجتماعی و فرهنگی موجود در جامعه باشد. اواخر دهه ۱۹۷۰ و اوایل دهه ۱۹۸۰ فاولر به همراه همکاران خود، رابرت هاج^۲،

1. Roger Flower

2. Robert Hodge

گونتر کرس^۱ و تونی ترو^۲، در زمینه ارتباط میان زبان و معنای اجتماعی پژوهش‌های عمیقی انجام دادند و دیدگاه‌های نوینی در عرصه زبان‌شناسی مطرح کردند. در کتاب زبان و کنترل که سال ۱۹۷۹ منتشر شد، آنان رویکردی جدید در زبان‌شناسی را با عنوان "زبان‌شناسی انتقادی" معرفی کردند. این رویکرد بر تحلیل چگونگی بازنمایی و شکل‌دهی به واقعیت اجتماعی از طریق زبان متمرکز بود و به پژوهشگران این امکان را داد تا به صورت عمیق‌تری به نقش زبان در بازتاب قدرت و نابرابری‌های اجتماعی بپردازند. پل سیمپسون، دیگر نظریه‌پرداز برجسته این حوزه، به پدیده‌های زبانی مانند تجلی نگرش‌ها در زبان و ساختار زبانی معنا پرداخته و جنبه‌های کاربردی این تحلیل را در فهم چگونگی شکل‌گیری مفاهیم اجتماعی و فرهنگی از طریق زبان برجسته کرده است. در نهایت، لسلی جفریز^۳ با توجه به پژوهش‌های فاولر و سیمپسون^۴ در کتاب سبک‌شناسی انتقادی (۲۰۱۰) ابزارهایی جدید و کاربردی برای تحلیل متون معرفی می‌کند. سبک‌شناسی انتقادی با بهره‌گیری از نقاط قوت سبک‌شناسی و تحلیل گفتمان انتقادی، ایدئولوژی‌های پنهان در متون و گفتارهای روزمره را آشکار می‌کند. این رویکرد نوآورانه ترکیبی جدید از سبک‌شناسی، تحلیل گفتمان انتقادی و نظریه‌های دستور نقش‌گرا را ارائه داده و مجموعه‌ای کامل از ابزارهای تحلیلی را برای تبیین و بررسی نقش قدرت در متون فراهم می‌سازد (فتوحی رودمعجنی، ۱۳۹۲: ۱۸۹).

هدف اصلی این پژوهش تحلیل ابعاد اجتماعی و ایدئولوژیک اثری ادبی با استفاده از ابزارهای سبک‌شناسی انتقادی است. این تحقیق به دنبال بررسی نحوه بازنمایی قدرت و ایدئولوژی در زبان و روایت اثر ادبی، تحلیل تعامل میان زبان و مفاهیم اجتماعی، و شناسایی تأثیرات این مفاهیم بر ساختار روایی و زبانی متن است.

۲. پیشینه پژوهش

سووشون از منظرهای متعددی نظیر ادبیات، تاریخ، جامعه‌شناسی، و روان‌شناسی بررسی شده و آثار پژوهشی متعددی در تحلیل آن به رشته تحریر درآمده‌اند. قبادی (۱۳۸۸) با بهره‌گیری از روش تحلیل گفتمان نورمن فرکلاف، ایدئولوژی و بینش سیمین دانشور را ارزیابی کرده و

-
1. Gunther Kress
 2. Tony Trew
 3. Lesley Jeffries
 4. Simpson

توانسته است پیوند میان عناصر اسطوره‌ای، سیاسی و اجتماعی در این اثر را برجسته سازد. پژوهش پیش رو، با بهره‌گیری از سبک‌شناسی انتقادی لسللی جفریز ساختارهای زبانی و روایتی اثر را دقیق‌تر تحلیل، و چگونگی کارکرد این عناصر را در شکل‌دهی به معانی و تأثیرگذاری بر مخاطب بررسی می‌کند. این رویکرد علاوه بر تبیین لایه‌های معنایی متن، امکان تحلیل عمیق‌تری از نقش زبان در انتقال مفاهیم ایدئولوژیک و روایی را فراهم می‌کند و از طریق تمرکز بر جزئیات سبک‌شناختی، به درکی جامع‌تر از خلاقیت زبانی و شیوه‌های روایتی سیمین دانشور دست می‌یابد. این مطالعه ضمن تکمیل مباحث پیشین با ارائه رویکردی نوین ابعاد جدیدی از تعامل زبان، معنا و روایت را آشکار می‌کند. خجسته‌پور و همکاران (۱۴۰۲) با استفاده از مؤلفه‌های سبک‌شناسی فمینیستی سارا میلز به تحلیل ویژگی‌های زنانه‌نویسی در این رمان پرداخته‌اند. آن‌ها به این نتیجه رسیده‌اند که رویکرد دانشور در این اثر، به‌نوعی بازتاب‌دهنده مسائل و دغدغه‌های زنان در جامعه ایرانی است. آراسته و همکاران (۱۴۰۳) نیز این اثر را از دیدگاه روان‌شناسی شخصیت آدلر و جامعه‌شناسی گلدمن تحلیل کرده و ابعاد اجتماعی و روان‌شناختی آن را مورد توجه قرار داده‌اند. مصطفی (۱۴۰۱) در پایان‌نامه خود با عنوان «سبک‌شناسی لایه‌ای رمان سووشون» نشان داده که گفتارها و رفتارهای شخصیت‌های این اثر به‌طور دقیق متناسب با طبقه اجتماعی و نوع تفکر آن‌ها طراحی شده است. عبادی نمین (۱۴۰۱) در پایان‌نامه خود، از چارچوب نظری تحلیل گفتمان انتقادی برای مطالعه تطبیقی سووشون و به سوی فانوس دریایی استفاده کرده و تلاش کرده است تا نابرابری‌های جنسیتی که در این آثار برجسته شده‌اند، تحلیل کند. آثار متعددی در حوزه سبک‌شناسی انتقادی به نگارش درآمده‌اند از جمله کتاب فتوحی (۱۳۹۲) که مقدمه‌ای بر نظریه‌ها و روش‌های این رویکرد ارائه داده است. همچنین در پر (۱۳۹۶) در کتاب خود با عنوان سبک‌شناسی انتقادی؛ سبک‌شناسی نامه‌های غزالی با رویکرد تحلیل گفتمان انتقادی به تحلیل لایه‌های مختلف زبان‌شناختی پرداخته است. مقالاتی مانند «تحلیل مدیر مدرسه جلال آل‌احمد بر مبنای سبک‌شناسی انتقادی» (۱۳۹۸) و ترجمه کتاب سبک‌شناسی انتقادی اثر لسللی جفریز (۱۴۰۲) توسط نبی‌لو و دادخواه، و تحلیل و بررسی فارسی شکر است از جمال‌زاده بر مبنای سبک‌شناسی انتقادی (نبی‌لو و معظمی، ۱۴۰۳) از جمله پژوهش‌هایی هستند که به پیشبرد این حوزه کمک کرده‌اند. با توجه به اینکه تاکنون سووشون از منظر ابزارهای ده‌گانه سبک‌شناسی

انتقادی لسانی جفریز تحلیل نشده است، بررسی این اثر از چنین منظری می‌تواند به کشف زوایای پنهان و ابعاد جدیدی از آن بینجامد و دریچه‌ای تازه برای تحلیل‌های آتی بگشاید.

۳. روش پژوهش

پژوهش حاضر به شیوه توصیفی، مقایسه‌ای و تحلیلی و مبتنی بر منابع کتابخانه‌ای انجام شده یعنی با ترکیب تحلیل گفتمان انتقادی و سبک‌شناسی و استفاده از ابزارهای ده‌گانه لسانی جفریز نحوه تجلی معانی اجتماعی و ایدئولوژیک در زبان را بررسی کرده است. این ابزارها شامل: (۱) نامیدن و توصیف کردن، (۲) بازنمایی کنش، رخداد و وضعیت، (۳) تقابل و ترادف، (۴) مثال آوردن و نام‌بردن، (۵) اولویت‌بندی، (۶) معانی ضمنی و فرض و دلالت، (۷) فرضیه‌سازی، (۸) منفی‌سازی، (۹) بازنمایی سخنان و افکار دیگر مشارکین، و (۱۰) بازنمایی زمان و مکان هستند. این ابزارها به پژوهشگران کمک می‌کنند تا ابعاد پنهان و مفاهیم اجتماعی و سیاسی در متون را کشف کنند و نشان دهند که چگونه گزینش‌های زبانی می‌توانند به شکل‌آفرینی قدرت و ایدئولوژی در متن منجر شوند.

۴. یافته‌ها

۴.۱. نامیدن و توصیف کردن

این مؤلفه به شیوه‌های ارجاع نویسنده به افراد، مکان‌ها، اشیاء و مفاهیم می‌پردازد. «ابتدایی‌ترین و ساده‌ترین شیوه معرفی هر موجودی اعم از جان‌دار و غیرجان‌دار نام‌گذاری به کمک واژه‌ها و عبارات است. گاهی نیز به جای نامیدن از مجموعه‌ای از صفات و ویژگی‌ها با ترکیبی از واژه‌ها، عبارات اسمی و فعلی ساخته می‌شود» (نبی‌لو و معظمی، ۱۴۰۳: ۲۵۶). نام‌دهی و توصیف کنشگران در گفتمان، ابزاری هدفمند در خدمت بیان ایدئولوژی نویسنده به شمار می‌رود. نویسنده با انتخاب آگاهانه نام‌ها و القاب برای برخی کنشگران، به آن‌ها هویت و اهمیتی خاص می‌بخشد و در عین حال با طبقه‌بندی سایر کنشگران، آن‌ها را در قالب دسته‌بندی‌های کلی‌تری قرار می‌دهد که می‌تواند به سادگی یا پیچیدگی گفتمان بیفزاید. «نام‌گذاری بیانگر هستی و حضور یک پدیده یا موجود در جهان، همراه با کاربردی مضاعف است؛ پی‌بردن به وجهی متمایز در پیوستار عالم و بیان کردن و برگرداندن پیوستار این تمایز به یک همانندی که اساس خلق پدیده‌های معنادار در جهان است» (بصیرزاده و همکاران، ۱۳۹۱: ۸۴). در تحلیل گفتمان باید به دقت بررسی کرد که کدام کنشگر به صورت مشخص

نام‌دهی شده و کدام در طبقه‌بندی‌های عمومی‌تر قرار گرفته است، زیرا این انتخاب‌ها می‌توانند بازتابی از اهداف ایدئولوژیک نویسنده باشند (Van Leeuwen, 2008: 37).

در سووشون شخصیت‌ها با توجه به جایگاه اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی نام‌گذاری شده‌اند و دانشور سعی کرده تا از طریق نام‌گذاری روحیات و ویژگی‌های اخلاقی و زوایای آشکار و پنهان شخصیت‌ها را به مخاطب القا کند.

۴.۱.۱. نامیدن

اولین مبحث نام‌گذاری در سووشون نام خود رمان است. «اساسی‌ترین رکن کتاب عنوان آن است چراکه نویسنده در زیر عنوان است که به تألیف کتاب می‌پردازد ... از دیگر ارکان کتاب رکن درونی و پنهان کتاب، ولیک عنوان کتاب رکن بیرونی آن است. با عنایت بدین مختصر گزینش عنوان کتاب سخت اهمیت می‌یابد و نویسنده باید در جستن عنوانی زینده برای اثر خویش، توجهی مضاعف مبذول دارد» (اسفندیاری، ۱۳۶۹: ۱۱۳). سووشون نامی پرمعنا و باظرافت دارد که در تحلیل آن تناقض و نماد قابل مشاهده است. در نگاه نخست نام سووشون در رمان دانشور یادآور سوگ سیاوش، پسر کاووس شاه و پهلوان اسطوره‌ای شاهنامه است که قربانی توطئه و بی‌عدالتی می‌شود؛ نمادی از عشق و فداکاری، پاکی و صداقت و البته مرگ و غم. در تقابل با این تاریکی، داستان رمان در دوره پربهران جنگ جهانی دوم روایت می‌شود، دوره‌ای که در آن در دل سیاهی‌ها ریشه‌های امید و زندگی جوانه می‌زنند و شخصیت‌های داستان برای حفظ هویت و ارزش‌های خود به مبارزه برمی‌خیزند. این تضاد آشکار لایه‌های عمیق‌تری از معنا را به داستان می‌افزاید و خواننده را به تأمل در مفاهیم مرگ، زندگی، امید و پویایی در شرایط سخت وادار می‌کند. «سووشون به معنی سیاوشان (سیاوش + ان نسبت) است. سیاوش علاوه بر آنکه مظهر پاکی، معصومیت، بی‌آزاری و پیام‌آور صلح و گفت‌وگوست، در این اثر مفهوم نمادین دارد» (رئیزی سرحدی و همکاران، ۱۳۶۹: ۳۰). شخصیت یوسف در سووشون ابعاد متعددی دارد که از طریق نام‌گذاری به خواننده القا می‌شود. «نام خاص یک شخصیت در یک داستان، می‌تواند بیانگر نوع نگرش راوی و حتی مخاطبان نسبت به وی باشد» (حسین‌زاده و زنجانی‌زاده، ۱۳۹۹: ۱۶۰). یوسف شخصیتی اصلاح‌طلب و عدالت‌خواه است که در پی مبارزه با تجاوزگران و بیگانگان است. انتخاب نام "یوسف" برای این شخصیت با توجه به ابعاد شخصیتی او، بار معنایی نمادین نیز دارد. در قرآن یوسف پیامبری معرفی می‌شود که در دوران قحطی با تدبیر خود مردم مصر را از گرسنگی نجات داد. این وجه از

حضرت یوسف با خصوصیات اصلاح طلبانه و عدالت خواهانه یوسف در رمان سووشون همخوانی دارد. علاوه بر این، انتخاب نامی برگرفته از قرآن می تواند نشانه ای از ایمان و اعتقادات مذهبی یوسف باشد. «ابتدا نام یوسف، نام حضرت یوسف را به ذهن متبادر می کند؛ اما این پیامبر به دلیل حسادت برادرانش ناپدید می شود. در اثر دانشور یوسف تا حدی مورد حسادت برادرش قرار می گیرد» (قویمی و پزشکی، ۱۳۸۶: ۳۵).

در فرهنگ ایرانی نام یوسف به صورت ذاتی با زیبایی پیوند خورده است. در تاریخ و ادبیات ایران یوسف پیامبر فردی بسیار زیبا شناخته می شود. این ارتباط فرهنگی و تاریخی باعث می شود که خوانندگان از همان ابتدا انتظار داشته باشند که شخصیت یوسف در داستان نیز زیبا باشد. دانشور با انتخاب آگاهانه این نام به دنبال القای مفهوم زیبایی شخصیت یوسف به مخاطب است. «زری خندید و گفت: بچه راست می گوید؛ ته چشم هایت دو تا ستاره برق می زند. چشم های تو ماشاءالله عین زمرّد ...» (دانشور، ۱۴۰۲: ۱۸). هم چنین پسوند "خان" برای نام یوسف نشان از تعلق او به قشر خاصی از جامعه است. «درواقع اگر امروزه این اصطلاح از روی احترام برای یک مرد به کار می رود، در گذشته ای نزدیک نشان دهنده تعلق به یک طبقه مرفه و فتودال بود. یوسف از چنین طبقه ای است؛ بنابراین با مشاهده نام این شخصیت خواننده می تواند به راحتی طبقه ای که او به آن تعلق دارد را حدس بزند و سرنوشتی که در انتظار اوست را پیش بینی کند» (قویمی و پزشکی، ۱۳۸۶: ۳۵-۳۶).

۴. ۱. ۲. توصیف

«تا به قول آقای فتوحی **گوساله های چشم بسته ای** باشیم و خودمان نفهمیم کی **گاو** می شویم عین ...» (دانشور، ۱۴۰۳: ۱۲۷). خسرو در این جمله افراد را به "گوساله های چشم بسته" تشبیه می کند که علاوه بر توهین آمیز بودن، به نوعی استعمار ذهنی را نیز در بطن خود دارد. هم چنین با استناد حرف خود به آقای فتوحی در پی اعتبار بخشیدن به گفته خود است؛ زیرا به نظر می رسد حرف های آقای فتوحی در جامعه و یا حداقل مخاطبانی خاص وجاهت و مقبولیت خوبی دارد. در پایان جمله نیز با تبدیل گوساله ها به گاو در پی القای این مفهوم است که مردم در روندی ناخود آگاه و آهسته به شکل کامل در راستای اهداف حاکمان جامعه گام برمی دارند.

توصیف از دیگر ابزارهای نویسنده برای ایجاد فضا و شخصیت پردازی عمیق است. با بهره گیری از این توصیف، نویسنده خواننده را به دنیای درونی داستان نزدیک تر می کند و

تجربه‌ای حسی و عمیق‌تر از رویدادها و شخصیت‌ها به او ارائه می‌دهد. «توصیف با روایت فرق دارد ... شماری از روایت‌ها حاوی توصیف‌هایی هستند و حتی این هم روشن نیست که توصیف‌ها جز در سازمان‌دهی اجزای متشکله روایت بتوانند اصولاً وجود داشته باشند. بدین سان توصیف هم به عنوان ضدروایت ظاهر می‌شود و هم به عنوان یکی از اجزا یا دست‌کم یکی از لحظات مهم روایت» (متز، ۱۳۷۶: ۴۷).

«پیاده که شدم چشمم افتاد به چند تا مرد ایلپاتی که **کلاه نمدی دوبر** سرشان بود و **کپنگ** به دوش داشتند» (دانشور، ۱۴۰۳: ۱۹۹). نویسنده از کلمات و عباراتی برای نامیدن و توصیف ایلپاتی‌ها استفاده می‌کند که تصویری واضح از آن‌ها در ذهن خواننده ایجاد شود. در رمان سووشون تعداد نام‌ها (۷۰ مورد) و توصیف‌ها (۴۴ مورد) نشان می‌دهد که نویسنده بیشتر بر معرفی شخصیت‌ها و رویدادها تأکید دارد تا بر توصیف ویژگی‌ها و جزئیات آن‌ها. این امر نشان می‌دهد که نویسنده با استفاده از فراوانی نام‌ها بر ساخت هویت‌های مشخص و ارائه رویدادهای کلیدی تمرکز دارد.

۲.۴. بازنمایی کنش‌ها، وضعیت و رخدادها

فعل‌ها نماینده کنش‌ها و رخدادها هستند و نقش مهمی در انتقال احساسات و حالات درونی شخصیت‌ها دارند. «نویسنده یا گوینده این قدرت را دارد که کلمات متناسب با هدفش را انتخاب کند. این انتخاب‌ها نتایجی دارند به شیوه‌ای که در آن، موقعیت توسط خواننده یا شنونده دیده می‌شود» (جفریز، ۲۰۱۰: ۳۷).

۲.۴.۱. کنش‌ها

بازنمایی کنش به توصیف دقیق و روشن فعالیت‌ها و اعمال شخصیت‌ها اشاره دارد. «بیماران دیگر حتی از هسته‌های زردآلو و هلو نمی‌گذشتند. با دندان یا با قلوه سنگ هسته‌ها را کف اتاق می‌شکستند، پوست می‌کنند و می‌خوردند» (دانشور، ۱۴۰۳: ۱۰۶). کنش بیماران در شکستن و مصرف هسته‌های زردآلو و هلو کمبود شدید منابع غذایی ناشی از قحطی را نشان می‌دهد. این رفتار وضعیت دشواری را که بیماران با آن مواجه‌اند، به خوبی نمایان می‌سازد. خوردن هسته‌ها که معمولاً منبع غذایی در نظر گرفته نمی‌شوند، حاکی از محدودیت شدید منابع و تلاش برای تأمین نیازهای تغذیه‌ای از هر منبع ممکن است. «اولش خیال کردند عسل و خواستند انگشت به عسل فرو کنند و من که گفتم دست خر کوتاه، شروع کردند به مسخره کردنم یا نادیده گرفتنم» (همان: ۱۰۷). سخنان کنایه‌آمیز و انتقادی خانم فتوحی به واکنش

جامعه به بی‌حجابی اشاره دارد. افراد جامعه معتقدند که بی‌حجابی به معنای مجوز تعرض و بی‌احترامی است. هنگامی که خانم فتوحی در برابر زیاده‌خواهی مردان مقاومت و با آن مقابله می‌کند، به عنوان کسی که مستحق تمسخر یا نادیده گرفته شدن است، با او رفتار می‌شود. «آن روز زری دل به دریا زد و همان بلوز سیاه را شست و اتو کرد و به مدرسه رفت» (همان: ۱۵۳). کنش‌های زری در دوران جوانی و تحصیل نشان می‌دهد که در زمانی که دل‌بستگی‌های عاطفی و خانوادگی کمتری تجربه می‌کرد، با شجاعت و جسارت بیشتری عمل می‌کرد و ترس کمتری از خود بروز می‌داد. در واقع ترس و اضطراب زری به دلیل اهمیتی است که به خانواده و عزیزانش می‌دهد.

۲.۲.۴. رخداد

بازنمایی رخداد به معنای تمرکز بر یک واقعه مهم و تأثیرات آن بر روند داستان است. برخلاف بازنمایی کنش که به اعمال شخصیت‌ها می‌پردازد، این تکنیک به خود رویداد و پیامدهای آن در پیشبرد روایت توجه دارد. «آنچه در حال وقوع یا انجام است و عملی که از شخصیت سر می‌زند، همگی به رخداد (رویداد) مربوط می‌شود» (نبی‌لو و معظمی، ۱۴۰۳: ۲۵۸).

«مهمان‌ها دسته‌دسته به اتاق عقدکنان می‌آمدند و نان را تماشا می‌کردند» (دانشور، ۱۴۰۳: ۵). پختن چنین نانی در شرایط قحطی از یک سو با شکوه خود مهمانان را شگفت‌زده می‌کند و از سوی دیگر این نمایش قدرت احساسات متناقضی مانند نارضایتی و تلخی ناشی از شکاف عمیق میان طبقات اجتماعی را در دل مهمانان برمی‌انگیزد.

۳.۲.۴. وضعیت

بازنمایی وضعیت به توصیف و تحلیل شرایط ثابت و پایدار داستان اشاره دارد که به درک بهتر فضای کلی و تأثیر آن بر شخصیت‌ها و روایت کمک می‌کند. این وضعیت می‌تواند شامل حالت‌های عاطفی، شرایط اجتماعی یا محیطی باشد که بر داستان تأثیر می‌گذارند.

«افرادمان گرسنه‌اند. مثل برگ درخت از مرض و گرسنگی به زمین می‌ریزند» (همان: ۵۲). این جمله با بهره‌گیری از تشبیه وضعیت بحرانی گرسنگی میان افراد جامعه را به تصویر می‌کشد. مقایسه افراد با برگ‌های درخت که به دلیل بیماری و گرسنگی به زمین می‌ریزند، شدت و عمق بحران را نمایان می‌کند.

«تو آمبولانس سه تا گروهان تیرخورده و شکم‌دریده خوابانیده بودیم. علامت شیرو خورشید هم روی آمبولانس بود؛ اما آن‌ها نفهمیدند و آمبولانس را آتش زدند. بوی گوشت و

استخوان سوخته تا مدت‌ها می‌آمد» (همان: ۲۰۳). این وضعیت نمایانگر خشونت بی‌حد و حصر حمله‌کنندگان به نیروهای نظامی است. این خشونت‌ها ناشی از تأثیرات فریب‌آمیز اشغال‌گران و بحران اقتصادی ناشی از قحطی است. این وضعیت به‌روشنی نشان می‌دهد که فقر چگونه می‌تواند بر رفتار انسانی تأثیر بگذارد و موجب بروز بی‌رحمی و نقض فاحش اصول انسانی شود. «شهر جوری است که بهترین مدرسه مدرسه انگلیسی‌ها باشد و بهترین مریض‌خانه مریض‌خانهٔ مرسلین و وقتی هم می‌خواهد گلدوزی یاد بگیرد با چرخ خیاطی سینگر است که دلال فروشش زینگر است» (همان: ۱۲۸). بر اساس پژوهش حاضر و معیارهای مورد نظر ۲۶ کنش، ۷ رویداد، و ۱۵ وضعیت در متن رمان به کار رفته که نشان‌دهنده تأکید نویسنده بر رفتار و واکنش‌های شخصیت‌هاست. این تمرکز بر تعاملات میان شخصیت‌ها و توصیف وضعیت‌های درونی آن‌ها، عمق روابط انسانی و واکنش‌های درونی شخصیت‌ها را در برابر رویدادهای اجتماعی برجسته می‌کند.

۴.۳. تقابل و تضاد

برای درک جهان‌بینی، نقد یا همسویی متنی باید نحوهٔ شکل‌گیری جهان توسط آن متن از طریق مترادف‌ها و تقابل‌ها شناسایی شود. دسته‌هایی از کلمات وجود دارند که معانی اصلی آن‌ها یکسان است و فقط در معانی ضمنی خود تفاوت دارند. همچنین موارد لغوی متعددی وجود دارند که گویندگان آن‌ها را از نظر معنایی مترادف می‌دانند. «هدف بسیاری از فرهنگ‌های لغت ارائهٔ مترادف‌ها به زبان‌آموزان برای تسهیل درک روانشناسی استفاده‌کنندگان واقعی از زبان است» (جفریز، ۲۰۱۰: ۹۰).

۴.۳.۱. تقابل

یکی از مؤلفه‌های مهم ساختاری در سووشون تقابل‌های متنوع به‌کاررفته در سطوح مختلف روایت است که شامل روابط میان شخصیت‌ها، تقابل‌های مفهومی نظیر ترس و شجاعت یا سنت و مدرنیته، همچنین تقابل‌های زبانی در حوزهٔ واژگان و افعال می‌شود. تقابل‌های واژگانی در سه زیرشاخهٔ تضادهای پایدار یا منحصربه‌فرد، متضادها، و متمم‌ها و مکمل‌ها دسته‌بندی می‌شوند. در حوزهٔ افعال نیز این تقابل‌ها در دو محور تقابل‌های جهت‌دار و تقابل‌های متضاد بررسی می‌شوند. «یکی از عمل‌کردهای ذهن آدمی خلق تقابل‌هاست» (برتنس، ۱۳۸۴: ۸۷).

۴.۳.۱.۱. تقابل در حوزهٔ واژگان

الف) متضادها

متضادها به روابط بین کلماتی اشاره دارند که معانی آنها در تضاد و تقابل مستقیم با هم هستند. «متضادها جفت‌هایی از کلمات هستند که غالباً در یک اقدام یا رابطه چشم‌انداز متفاوتی دارند. آنها بر خلاف مکمل‌ها، به جای انحصار متقابل، متقابلاً به یک‌دیگر وابسته هستند» (جفریز، ۲۰۱۰: ۹۸).

«اگر من **یک تن** باشم و **تنها** و **دشمن با هم** باشد و **هزار تا** به میدان پشت نمی‌کنم ...» (دانشور، ۱۴۰۳: ۱۹۶) تقابل‌های موجود در جمله نشان‌دهنده عزم راسخ گوینده (یوسف) در برابر دشمن حتی در شرایط نابرابر است.

ب) تقابل‌های پایدار یا منحصر به فرد

در تقابل‌های پایدار یا منحصر به فرد دو مفهوم به گونه‌ای در تضاد با هم قرار می‌گیرند که هردو می‌توانند در یک نظام معنایی توأمان حضور داشته باشند؛ حضور یکی از طرفین طرف مقابل را نفی نمی‌کند، بلکه هر دو طرف به صورت پایدار و دوسویه با هم در ارتباط هستند. «تضادهای پایدار یا منحصر به فرد مواردی هستند که خود زبان تشخیص می‌دهد ارزش‌هایی بین این دو واحد وجود دارد» (جفریز، ۲۰۱۰: ۹۸). این تضادها به نویسندگان امکان می‌دهد تا مفاهیم را با ظرافت و دقتی مثال‌زدنی بیان کنند. در واقع، برای تأکید بر شدت و ضعف این حالات از واژه‌ها و عباراتی استفاده می‌شود که طیف وسیعی از معانی را دربرمی‌گیرند.

«برای پدران ما **آسان‌تر** بود و اگر ما نجنبیم برای پسران ما **سخت‌تر** می‌شود» (دانشور، ۱۴۰۳: ۱۹۶). تقابل به کاررفته در این جمله بر لزوم اقدام سریع تأکید دارد. این تقابل به دلیل انعکاس الگویی تکرارشونده در تاریخ و جامعه که در آن شرایط زندگی نسل‌ها به هم مرتبط‌اند، پایدار تلقی می‌شود. تضاد بین آسانی گذشته و سختی آینده، در صورت بی‌تعهدی نسل حاضر به وظایف خود در بسیاری از زمینه‌ها و موقعیت‌ها آشکار است و از این رو، این تقابل پایداری ذاتی دارد.

ج) مکمل‌ها

«مکمل‌ها شاید نمونه اصلی تضاد باشند، به این معنا که اگر شما X نباشید، باید Y باشید» (جفریز، ۲۰۱۰: ۹۷).

«معلوم نبود زن‌ها **جوانند** یا **پیر**، بس که قیافه‌هایشان درهم و آشفته بود» (دانشور، ۱۴۰۳: ۱۰۹). نامشخص بودن جوانی یا پیری زن‌ها نشان‌دهنده تأثیرات عمیق روانی و اجتماعی بر ظاهر و چهره افراد است.

۴. ۳. ۱. ۲. تقابل در حوزه افعال

الف) تقابل های معکوس یا جهت دار

تقابل جهت دار به معنای تفاوت های آشکار و بارز بین دو مفهوم یا وضعیت است که در جهات مخالف یا متضاد قرار دارند. در این نوع تقابل، دو کلمه یا مفهوم به گونه ای روبه روی هم قرار می گیرند که معانی آنها در جهت مخالف یکدیگر هستند. «نیروی ارزش یابی مثبت کلماتی مانند ساختن، ایجاد کردن، توسعه دادن و همانند های منفی آنها مانند خراب کردن، معدوم کردن و متلاشی شدن، به وضوح بخشی از دیدگاه مبتنی جهان بینانه در بحث سیاسی در جهان است» (جفریز، ۲۰۱۰: ۹۹).

«تو از وقتی بچه ات مرد و شوهرت جوانمرگ شد، بردند یکی دیگر جای ت آوردند» (دانشور، ۱۴۰۳: ۸۹). تقابل موجود در این جمله بیانگر دو وضعیت کاملاً متضاد در زندگی یک فرد است که این تغییر وضعیت به دلیل فقدان عزیزان و تأثیر عمیقی است که در رفتار و شخصیت و کارکرد انسان برجای می گذارند.

ب) متضادها

«حق دارید. بدجوری سرمان آوردند؛ اما خون را با خون نمی شویند، با آب می شویند.» (همان: ۲۵۲). تقابل های موجود در این جمله در پی القای آرامش و صبر به "زری" است تا آن گونه که خودش می خواهد عمل کند. در واقع طوری رفتار نکند که منافع خان کاکا به خطر بیفتند!

۴. ۳. ۲. ۲. مترادف

ترادف می تواند نمایانگر انتخاب های زبانی خاصی باشد که بر تأکید، تنوع یا تغییر لحن در متن اثر می گذارد و به تحلیل عمیق تر مضامین و ساختارهای اجتماعی کمک می کند. نظام زبان این توانایی را دارد که مفهومی را با استفاده از مترادف های مختلف بیان کند. این قابلیت به زبان اجازه می دهد تا وضعیتی غیرزبانی را با ابزارهای گوناگون زبانی که از نظر محتوایی با یکدیگر هم سو هستند، بازگو کند. این ویژگی محدود به واژه ها نیست؛ عبارات مشابه نیز می توانند مانند واژگان مترادف عمل کنند و واقعیت ها را به شکل های متفاوت بیان دارند. انواع مختلف مترادف با روش هایی گوناگون معنا را منتقل می کنند (عبادیان، ۱۳۷۲: ۳۸)

۴. ۳. ۱. ۱. مترادف های عامیانه

ترادف‌های عامیانه به‌ویژه در مکالمات روزمره میان شخصیت‌های رمان مشاهده می‌شود که هم به زبان داستان طراوت و پویایی می‌بخشند، هم فرهنگ، زندگی مردم و نوع روابط آن‌ها را ملموس‌تر منعکس می‌کنند.

«بگذار به جای اینکه تو و امثال تو هر روز **چاق و چله‌تر** بشوید، رعیت پولدار بشود» (دانشور، ۱۴۰۳: ۲۵۰). ترادف موجود در جمله تأکیدی است برای نشان دادن شدت و میزان ثروت زینگر و امثال او و بهره‌برداری مفرط متجاوزان از منابع جامعه.

۲.۲.۳.۴. ترادف‌های هم‌پایه (معنایی)

ترادف‌های هم‌پایه یا معنایی به کلماتی اطلاق می‌شود که علی‌رغم شباهت‌های معنایی از نظر ویژگی‌های کاربردی یا احساسی تفاوت دارند. در سووشون این ترادف‌ها به نویسنده اجازه می‌دهند تا با بهره‌برداری از تنوع زبانی، احساسات و مفاهیم را دقیق‌تر و چندبعدی‌تر به تصویر بکشد.

«سهم رعیت را **تمام و کمال** می‌دهم» (همان: ۵۳). کاربرد کلمات «تمام» و «کمال» دالّ بر آن است که گوینده (یوسف) به‌طور کامل به تعهداتش به مردم عمل می‌کند. این ترادف علاوه بر اینکه تأکیدی است بر کامل بودن، در القای حس عدالت، انصاف، سخاوت و بخشندگی یوسف در مخاطب نیز مؤثر است.

بیشترین بسامد عناصر زبانی مربوط به تقابل‌ها با ۲۲۶ مورد است که نقش محوری این ویژگی را در ساختار داستان و عمق‌بخشی به مفاهیم آن برجسته می‌کند. این تقابل‌ها محدود به سطوح واژگانی و زبانی نیستند و مفاهیم عمیق‌تری همچون سنت و مدرنیته و همچنین زیرمجموعه‌های مختلفی مانند تقابل‌های پایدار، متمم‌ها و تقابل‌های جهتی را دربرمی‌گیرند. علاوه بر تقابل‌ها، مترادف‌ها نیز به‌طور قابل توجهی در داستان به کار رفته‌اند (۶۳ مورد).

۴.۴. مثال آوردن و نام بردن

«مثال آوردن» و «نام بردن» دو شیوه متمایز برای ارائه اطلاعات است که هر کدام کارکرد خاص خود را دارند. مثال آوردن برای ارائه نمونه از یک مفهوم یا طبقه‌بندی به کار می‌رود. در این روش هدف نشان دادن ویژگی‌های کلیدی یا نمای کلی از موارد موجود است، نه ارائه فهرستی جامع و کامل. در مقابل از مؤلفه نام بردن برای ارائه فهرست جامع و کامل از موارد موجود در طبقه‌بندی یا دسته‌بندی خاصی استفاده می‌شود. «مثال زدن و نام بردن دو نقش متنی بسیار نزدیک به هم هستند، چنان‌که گاه تفاوت زبانی‌ای بین آن‌ها وجود ندارد و خواننده یا شنونده

با استنباط کاربردشناسی می‌تواند تشخیص دهد که آن مورد خاص به کدام یک از این دو مرتبط است» (درپر، ۱۳۹۱: ۵۰).

۴. ۴. ۱. مثال آوردن

«**مثل فیلان** باید بالا سر رعیت بود» (دانشور، ۱۴۰۳: ۲۳). این مثال علاوه بر آنکه بازتاب‌دهنده نگرش منفی و تحقیرآمیز گوینده به مردم (رعیت) است، نشان‌دهنده نقش قدرت در دیدگاه و رفتار با مخاطب است. «هر روز تو این خانه **مثل چرخ چاه** می‌چرخم تا گل‌هایم را آب بدهم.» (همان: ۱۳۰) تشبیه زری به "چرخ چاه" که نمادی از تلاش و کوشش بی‌وقفه است، تصویری گویا از تعهد و ازخودگذشتگی اوست.

۴. ۴. ۲. نام بردن

«عوض **کتاب و معلم و دوا و دلجویی، سرنیزه و توب و تنگ و کینه** تحویل‌مان دادند» (همان: ۴۷) نام بردن در این جمله، بیانگر نقد تند و گزنده دانشور به شرایط اجتماعی و فرهنگی حاکم بر جامعه آن دوران است که مردم به جای دریافت چیزهای ارزشمندی که موجب رشد و پیشرفت فرد و جامعه می‌شود، با ابزارهای خشونت و نفرت مواجه شده‌اند. بر اساس معیارهای نویسندگان مقاله، دانشور از ۷۹ مورد مثال آوردن و ۵۵ مورد نام‌بردن استفاده کرده است. مثال‌های ملموس او با پرداختن به جزئیات زندگی روزمره تناقضات اجتماعی و ساختارهای سیاسی را آشکار می‌سازد، درحالی‌که مثال‌های ذهنی احساسات درونی شخصیت‌ها را بازتاب می‌دهند. هم‌چنین، نام‌بردن برای بیان مستقیم نقدهای اجتماعی و سیاسی به کار می‌رود، اما تأکید بیشتر بر مثال‌پردازی، روش غیرمستقیم و تأثیرگذار نویسنده در انتقال معنا را نشان می‌دهد.

۴. ۵. اولویت‌بندی

اولویت‌بندی به معنای تنظیم و ترتیب مسائل یا عناصر بر اساس اهمیت نسبی آنهاست. این مؤلفه نیاز به تفسیر دارد و به‌طور مشخص در متن مشاهده نمی‌شود؛ بلکه باید از طریق تحلیل ساختار جملات و متن درک و فهمیده شود. «لحن و تکیه دو ابزار اساسی برای تعیین نقطه اطلاع جمله‌اند. اطلاعات دارای اهمیت در بند پایه و اطلاعات کم‌اهمیت در بند پیرو قرار می‌گیرد» (نبی‌لو و دادخواه، ۱۳۹۸: ۱۰۱۱).

۴. ۵. ۱. مقدم‌سازی

«مقدم‌سازی فرایندی است که هر عنصر اصلی بند را می‌توان به ابتدای جمله آورد تا آن را مدار جمله قرار داد و سایر بخش‌های جمله به سمت دیگر منتقل و کانونی متفاوت پدیدار می‌شود» (جفریز، ۲۰۱۰: ۱۳۶)

«چقدر برایشان حرف زد. چقدر تفنگچی‌های کلانتر را نصیحت و دلالت کرد تا از غارت محلهٔ جهودها منصرفشان کند» (دانشور، ۱۴۰۳: ۷۵). هرچند جلوگیری از غارت محلهٔ جهودها اهمیت دارد، اما نویسنده با تکرار واژهٔ "چقدر" در ابتدای جملات و مقدم‌سازی تلاش می‌کند شخصیت حاج‌آقا را به عنوان فردی متعهد به اصول انسانی نشان دهد. در واقع، در این جملات تمرکز اصلی بر تلاش‌های حاج‌آقا برای منصرف کردن تفنگچی‌های کلانتر است. «در دعوای میان کلانتر و مسعودخان دندان‌طلا بیشتر خلق خدا بیرق انگلیس سر در خانه‌هایشان زدند تا کسی جرئت نکند خانه‌هایشان را غارت کند» (همان: ۷۵). نصب پرچم انگلیس بر سر در خانه‌ها ممکن است به روابط قدرت و نفوذ خارجی اشاره داشته باشد. این عمل نشان‌دهندهٔ وابستگی مردم به قدرت‌های خارجی برای تأمین امنیت در برابر تهدیدهای داخلی و ضعف نیروهای داخلی در حفاظت از جان و مال آنهاست. «می‌گفتند نفسش شفاست با وجودی که خیلی جوان بود» (همان‌جا). در این جمله بر ویژگی شخصیتی عبدالله‌خان تأکید می‌شود؛ ویژگی‌ای که از ابتدای جوانی خصیصهٔ ذاتی و درونی او بود. در پایان داستان نیز، همین خصوصیات و گفتار گرم اوست که زری را از ترس و سردرگمی نجات می‌دهد. «خان کاکا خیلی دوندگی کرد و از جیب خودش خیلی مایه رفت تا اجازه دادند جنازه را در سرداب حرم بگذارند» (همان: ۷۹). این اولویت‌بندی علاوه بر تأکید بر تلاش‌های خان کاکا برای تحقق آخرین خواستهٔ مادرش، به ارزش معنوی دفن در این مکان نیز اشاره دارد. در واقع، کوشش‌های خان کاکا برای دفن مادرش در سرداب حرم علاوه بر جلب رضایت روح مادر نشان‌دهندهٔ باورهای مذهبی جامعه بر تقدس این مکان‌هاست و بر تأثیر این اماکن مقدس در آرامش روح پس از مرگ تأکید می‌کند.

۴. ۵. ۲. جملهٔ شکافته

«شیوهٔ اصلی دیگر جهت تغییر ساختار اطلاعات در جملات انگلیسی استفاده از ساختار جمله شکافته است که یکی از عناصر بند را از جمله اصلی می‌گیرد و آن را در جایگاه کانونی پس از آن هست... یا آن بود... قرار می‌دهد» (جفریز، ۲۰۱۰: ۱۳۶).

«از بس خان کاکا عجله کرده بود، زود رسیده بودند» (دانشور، ۱۴۰۳: ۳۴) خان کاکا به دلیل اهمیت حضور به موقع در مراسمی که اشغالگران در آن حضور دارند، عجله می‌کند. در واقع او فقط به منافع شخصی‌اش توجه دارد و به اینکه از چه طریقی یا با کمک چه کسانی به اهدافش می‌رسد، اهمیتی نمی‌دهد. «از پشت شیشه تیر زده بودند به یک زن جهود که داشته بچه‌اش را شیر می‌داده» (همان: ۷۵). اولویت‌بندی در این جمله ابتدا بر ناگهانی و بی‌رحمانه بودن عمل تأکید دارد و سپس با اشاره به اینکه این اتفاق در حین شیر دادن به کودک رخ داده است، تأثیر احساسی و انسانی عمیقی بر مخاطب می‌گذارد. «علی آمد. آنقدر لاغر شده بود که زری دلش به دیدار او فشرده شد» (همان: ۱۰۱) اولویت‌بندی در این جمله بر تغییر ظاهری شدید و ضعف مفرط کلو تأکید دارد، تغییری که نتیجه ابتلا به تیفوس بوده و آنقدر محسوس است که زری با دیدن او به شدت تحت تأثیر قرار می‌گیرد. «کلو از مریض‌خانه که آمد ضعیف‌تر از آن بود که زری نذرش را ادا کند» (همان: ۱۸۶). این جمله نیز به‌طور خاص بر ضعف شدید کلو تأکید می‌کند. شدت ضعف به عامل اصلی در تصمیم‌گیری زری تبدیل می‌شود. اولویت‌بندی اطلاعات در رمان سووشون از طریق دو تکنیک برجسته‌سازی (۱۰ مورد) و جملات دوطاره (۵ مورد) انجام شده است. برجسته‌سازی به نویسنده این امکان را می‌دهد تا بر پیام‌های کلیدی به‌طور مؤثرتری تأکید کند و ساختار اطلاعات را به گونه‌ای سازمان‌دهی کند که عناصر مهم داستان برجسته شوند. در مقابل، استفاده از جملات دوطاره با تقسیم جملات به بخش‌های جداگانه، بر جزئیات خاص تأکید می‌کند و تأثیر روایت را افزایش می‌دهد.

۴.۶. معانی ضمنی و فرض و دلالت

معانی ضمنی و دلالت به مفاهیم غیرمستقیم و پنهانی‌ای اشاره دارند که از طریق انتخاب واژگان و ساختار متن منتقل شده‌اند و نیاز به تفسیر دارند. «در دلالت صریح، با مدلولی روبروایم که به صورت عینی و چنانکه هست به تصور درآمده است؛ حال آنکه دلالت‌های ضمنی بیانگر ارزش‌های ذهنی‌ای هستند که به واسطه‌ی صورت و کارکرد نشانه، به آن منسوب می‌شوند» (گیرو، ۱۳۸۳: ۴۷). معانی ضمنی سووشون را از منظر کارکرد در چهار دسته سیاسی و ضداستعماری؛ اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی؛ اخلاقی؛ و کنایه‌آمیز بررسی کرده‌ایم.

۴.۶.۱. معانی ضمنی اخلاقی

معانی ضمنی اخلاقی به اصولی چون کرامت انسانی، عدالت، راست گویی، مسئولیت پذیری، هم‌دلی و نوع دوستی اشاره دارند که رفتار و تصمیمات انسانی را هدایت می‌کنند. «خان کاکا یک گونی قند و بیست بسته چای رعیتش را برده داده به سید مطیع‌الدین. شنیده‌ام پشت سرش نماز هم می‌خواند. آدمی که نمی‌دانست قبله از کدام سمت است» (دانشور، ۱۴۰۳: ۲۱) این جمله از تظاهر به دینداری برای منافع شخصی و ریاکاری مذهبی انتقاد می‌کند و هم‌چنین به ساده‌لوحی افرادی که فریب این رفتارها را می‌خورند اشاره دارد.

۴. ۶. ۲. معانی ضمنی اجتماعی و فرهنگی

«وکیل سابق شهر سرش را آلمانی زده و موهایش سفید بود و دیگر تسبیح نداشت» (همان: ۲۹۰). این جمله تغییرات عمیق شخصیت و زندگی فرد را نشان می‌دهد. تغییرات ظاهری چون مدل مو و نبود تسبیح، نمادی از تحولات درونی و دگرگونی در باورها و نگرش‌های او هستند که ممکن است ناشی از تحولات اجتماعی، فرهنگی یا مذهبی باشند.

۴. ۶. ۳. معانی ضمنی کنایه‌آمیز

معانی ضمنی کنایه‌آمیز با دقت و ظرافت برای بیان غیرمستقیم انتقادات و احساسات به کار می‌روند. این روش به گوینده امکان می‌دهد تا دیدگاه‌های خود را در لفافه مطرح کند و از پیامدهای احتمالی نیز در امان بماند.

«گریه نکن خواهرم. در خانه‌ات درختی خواهد روید و درخت‌هایی در شهرت و بسیار درختان در سرزمینت» (همان: ۳۰۴). جملات پایانی رمان با زبانی استعاری و کنایی به آینده‌ای روشن و امیدوارانه اشاره دارند. درخت‌ها در این متن نماد انسان‌هایی هستند که با باورها و آرمان‌های یوسف همسو بوده و در شهر و سرزمین زری رشد خواهند کرد. این درخت‌ها که در خانه، شهر و سرزمین قهرمان ریشه خواهند دواند، بر استمرار اندیشه‌ها و امید به تغییرات مثبت در آینده تأکید دارند. ، می‌توان نماد درخت را در پیوند با اسطوره سیاح و نیز تحلیل کرد. در اسطوره‌های ایرانی گیاهان و درختانی از خون شهیدان یا مظلومان کشته‌شده به ناحق می‌رویند. اسطوره رویش گیاه از خون سیاح یادآور ارتباطی عمیق میان مرگ یوسف و رویش آرمان‌های او در آینده است. همان‌گونه که خون سیاح منبع حیات دوباره طبیعت و عدالت است، مرگ یوسف نیز نماد آغاز تحول و رویش باورها در جامعه خواهد بود. بنابراین، نماد درخت در پایان رمان دو سطح معنایی را دربرمی‌گیرد: ۱) ادامه و گسترش اندیشه‌های یوسف در آینده‌ای روشن؛ ۲) پیوندی عمیق با اسطوره‌های کهن ایرانی که مرگ را مقدمه‌ای

برای تولد و زندگی دوباره می‌دانند. این هم‌نشینی لایه‌های معنایی، بر غنای نمادپردازی و چندبعدی بودن متن می‌افزاید.

۴.۶.۴ معانی ضمنی سیاسی و ضداستعماری

در این حوزه معانی ضمنی مفاهیمی هستند که بر قدرت و نفوذ دلالت دارند. سیاست‌مداران و دولت‌ها و کشورهای استعمارگر تلاش می‌کنند تا قدرت و نفوذ خود را از طریق تصمیم‌گیری‌های سیاسی گسترش دهند. «چند تا زن و مرد با لباس‌های عاریتی قشقای، رقص دستمال و چوبی هشله‌فی کردند» (همان: ۱۰) توصیف چند زن و مرد با لباس‌های قشقای عاریتی به فقر و تنگ‌دستی مردم اشاره دارد. مردم در شرایطی زندگی می‌کنند که در تهیه مایحتاج اولیه چون خوراک و پوشاک در مضیقه هستند؛ اما خان‌ها و ارباب‌ها در مراسم‌ها و حضور بیگانگان برای تظاهر جامعه و مردم را شاد و در رفاه به نمایش می‌گذارند. «بعضی افسرها پاها را جفت می‌کردند و دست زن‌ها را می‌بوسیدند و این گونه که می‌کردند، مردهای آن زن‌ها مثل فتر از جا می‌جستند و دوباره می‌نشستند» (همان: ۱۱). در این جملات تناقضات فرهنگی و اجتماعی عمیقی نهفته است. در نگاه اول، رفتار محترمانه افسران با مردان، حاکی از ادب و احترام متقابل به نظر می‌رسد؛ اما با کمی دقت پرده از بطلان این ظاهر فریبنده برداشته می‌شود و رگه‌هایی از قدرت‌نمایی و سلطه‌گری در رفتار افسران آشکار می‌گردد. این تضاد آشکار بین ظاهر و باطن رفتارها، اضطراب و تزلزل در مردان را القا می‌کند و جایگاه واقعی قدرت را در این تعامل به نمایش می‌گذارد. این نابرابری قدرت زیر لایه‌ای از ظاهرسازی و احترام پنهان است، در واقع، احترام ظاهری سرپوشی بر روابط نابرابر قدرت و حفظ سلطه افسران بر مردان است.

در مجموع ۴۱ مورد معانی ضمنی در رمان به کار رفته که بیشتر به حوزه‌های اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و ضداستعماری مرتبط هستند. دانشور با استفاده از این معانی ضمنی، نقدی بر وضعیت اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و سیاسی ایران در دوران جنگ جهانی دوم ارائه می‌دهد به‌ویژه سلطه خارجی و تأثیرات آن بر منابع، مردم و حتی افکار ایرانیان.

۴.۷. منفی‌سازی

منفی‌سازی واژگان، ساختارهای دستوری و سایر عناصر زبانی را برای القای ایده‌های منفی و تأثیرگذاری بر مخاطب بررسی می‌کند. عمل منفی‌سازی، قابلیت خلق روایتی متضاد با روایت بیان شده در متن را در ذهن مخاطب دارد. این عمل فراتر از نفی ساده فعل و به معنای

ایجاد معنایی گسترده‌تر و پیچیده‌تر است. درواقع، منفی‌سازی به‌گوینده یا نویسنده این امکان را می‌دهد تا روایتی فرضی و متصور را خلق کند؛ حتی اگر این روایت بر پایه‌ی نفی واقعیتی غیرواقعی باشد. قدرت تصور و تجسم مخاطب، می‌تواند این روایت فرضی را به واقعیتی ذهنی بدل کند که تأثیرگذاری عمیقی بر او می‌گذارد (جفریز، ۲۰۱۰: ۱۶۸). این مؤلفه از روش‌های مختلفی چون کارگرفتِ کلمات با بار منفی، تأکید بر جنبه‌های نامطلوب، یا نادیده گرفتن جنبه‌های مثبت استفاده می‌کند. «با به‌کاربردن افعال منفی و عناصر منفی‌سازی مانند قید، حرف و صفت می‌توان جهان متفاوتی را در ذهن مخاطب ایجاد کرد» (نبی‌لو و معظمی، ۱۴۰۳: ۲۶۴).

«در اتاق انتظار صندلی خالی وجود نداشت» (دانشور، ۱۴۰۳: ۱۰۹). نبود حتی یک صندلی خالی در اتاق انتظار حاکی از تعداد زیاد بیماران و شرایط نامساعد سلامتی در جامعه است. «زری پرسید: دیوانه هم نمی‌شوم؟» (همان: ۲۸۵) نگرانی و تردید زری درباره‌ی سلامت روان خود نشان‌دهنده‌ی اضطراب عمیق و تردید او درباره‌ی احتمال ابتلا به دیوانگی است. وابستگی به نظر دیگران برای ارزیابی وضعیت خود، حاکی از فقدان اعتماد به نفس و امنیت روانی او است که به‌طور ضمنی بار منفی را تقویت می‌کند. «شوهرم را به تیر ناحق کشته‌اند. حداقل کاری که می‌شود کرد عزاداری است. عزاداری که قدغن نیست» (همان: ۲۹۱) "زری" برای برجسته‌تر کردن ظلمی که در حق او و شوهرش شده از منفی‌سازی استفاده می‌کند. منفی‌سازی در رمان با ۴۷ مورد، عمدتاً از طریق افعال و ضمائر منفی مانند "هیچ کس" و "هیچ چیز" انجام شده که بر ظلم و بی‌عدالتی تأکید دارد. این تکنیک زبانی فراتر از نقش دستوری خود، ابزاری است برای نمایش رنج مردم و برانگیختن تأمل انتقادی درباره‌ی مسائل اجتماعی و سیاسی زمانه.

۸.۴. فرضیه‌سازی

بسیاری از متون دیدگاه‌گوینده یا نویسنده را در مورد اینکه جهان چگونه هست یا ممکن بود باشد، چگونه باید باشد یا آرزو می‌کنند چگونه می‌بود، منعکس می‌کنند (جفریز، ۲۰۱۰: ۱۷۷). «در متون انتقادی نویسنده هنگامی به فرضیه‌سازی روی می‌آورد که نتواند مطالب مورد نظر خود را صریح بیان کند» (نبی‌لو و دادخواه، ۱۳۹۸: ۱۰۱۸). در تحلیل سووشون پنج نوع وجهیت شامل بایندی و الزامی، طلبی، افعال لغوی، قیود وجهی، و ساختارهای شرطی بررسی شده‌اند.

۴. ۸. ۱. وجهیت بایدی و الزامی

وجهیت بایدی الزامی بر ضرورتی قطعی تأکید دارد که انجام عمل یا تحقق وضعیت خاصی را الزامی می‌کند. «رعیت را باید همیشه دست به دهن نگه داشت» (دانشور، ۱۴۰۳: ۲۳) این وجهیت به حفظ وضع موجود و جلوگیری از هرگونه تغییر و تحول اجتماعی و تثبیت حکومت استبدادی تأکید دارد.

۴. ۸. ۲. وجهیت طلبی

این وجهیت به بیان خواسته‌ها، تمایلات و آرزوهای فردی می‌پردازد و نشان‌دهنده اموری است که از دیدگاه گوینده یا نویسنده مطلوب تلقی می‌شود. «کاش بادی می‌آمد یا او می‌توانست مثل باد نهیب بزند و آدم‌ها و درخت‌ها را به حرکت برانگیزد. کاش آسمان صاف می‌شد و باغی می‌شد پر از میلیون‌ها چشم. کاش لبهای وِزاج درخت‌ها سر حرف را باز می‌کردند» (همان: ۱۱۶).

۴. ۸. ۳. افعال لغوی

افعال لغوی به حالات و فعالیت‌های ذهنی فرد اشاره دارند و فرایندهای فکری و عاطفی او را بازنمایی می‌کنند. این افعال غالباً با حالات ذهنی و ادراکی مرتبط هستند و بیان دقیق آن‌ها به توضیحات تکمیلی نیاز دارد. «ناگهان احساس کرد که انگار ستاره‌ای در روحش جرقه زد» (همان: ۶۰) این فرضیه به لحظه‌ای ناگهانی و بیدارکننده اشاره دارد که طی آن شخصیت زری به سطح جدیدی از آگاهی اجتماعی و انسانی می‌رسد.

۴. ۸. ۴. قیود وجهی

قیود وجهی واژه‌هایی هستند که به جمله اضافه می‌شوند تا نگرش یا دیدگاه گوینده را نسبت به احتمال، ضرورت، یا اطمینان از وقوع یک رویداد بیان کنند. «انگار همه‌شان پشت در باغ کشیک می‌کشیده‌اند تا نعلش شوهرش از راه برسد و از کاکل‌های زردش از زیر کلاه خون سرازیر شده باشد» (همان: ۲۴۵).

این فرضیه‌سازی احساسات عمیق زری از جمله خشم و ناامیدی را نمایان می‌کند. او با خلق این تصویر وحشتناک درونی‌ترین احساسات خود را بیان می‌کند.

«خوب. او هم قسم دروغ خورده. شاید هم پرخوری کرده بود. چرا راه دور می‌روی؟ شاید تیفوس گرفته بوده. شاید هم خدا خواسته است پسرش را به سروسامانی برساند. ما که از مشیت خدا خبر نداریم. شاید خدا خواسته پسرش باسواد بار بیاید» (همان: ۱۱۳).

این فرضیه نشان‌دهنده نوعی سازوکار دفاعی در شخصیت "زری" است. زری با ترکیبی از دلایل منطقی و معنوی تلاش می‌کند تا معنایی برای وقایع بیابد و این سردرگمی و آشفتگی درونی را که به دلیل عدم درک کامل از شرایط به وجود آمده کاهش دهد. این سازوکار دفاعی به او کمک می‌کند تا با پذیرش شرایط و توجیه آن‌ها، از بار روانی سنگین این حوادث رهایی یابد و ذهن خود را به آرامش برساند.

۴. ۸. ۵. ساختارهای شرطی

ساختارهای شرطی برای بیان فرضیه‌ها و جهان‌های ممکن به کار می‌روند و شامل دو بخش شرط و نتیجه‌اند. این ساختارها می‌توانند با یا بدون "اگر" باشند و کاربردهایی چون ایجاد انگیزه، هشدار و توصیف موقعیت‌های فرضی دارند. «پسرم اگر من نتوانستم، تو خواهی توانست» (همان: ۱۷). این جمله با بهره‌گیری از ساختار شرطی در مخاطب (خسرو) احساس امید و انگیزه ایجاد می‌کند و او را به تلاشی بیشتر برای دستیابی به موفقیت ترغیب می‌نماید. در سووشون در مجموع ۴۱ مورد معانی ضمنی به کار رفته‌اند که بیشتر آن‌ها به حوزه‌های اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و ضد استعماری مرتبط هستند.

۴. ۹. ۴. ارائه سخنان و افکار دیگر مشارکین

در بخش ارائه سخنان و افکار نویسنده از مجموعه‌ای متنوع از تکنیک‌های روایی استفاده کرده است که شامل بیان مستقیم، غیرمستقیم و گزارش راوی از گفتار و هم‌چنین انواع مختلف ارائه افکار از جمله تفکر مستقیم، غیرمستقیم، و گزارش راوی از افکار می‌شود.

۴. ۹. ۱. بیان مستقیم^۱

«گفتمان مستقیم نقل مستقیم اندیشه یا گفتار شخصیت است که درون علامت نقل قول (گیومه) جای می‌گیرد و پاره جمله‌ای گزارشی مثل (علی گفت: «...») همراه آن می‌آید» (غفاری و نجومیان، ۱۳۹۱: ۹). در این روش همان کلمات نویسنده یا گوینده اصلی بدون تغییر یا تصرف نقل می‌شود. «بند گزارشی با نمونه‌های اصلی، ویرگول‌های معکوس جهت ارائه دقیق کلام اصلی شامل تمام ضمائر اول شخص، افعال زمان حال و اشاره به نزدیک می‌شود. به‌عنوان مثال، وی اظهار داشت: من به‌عنوان نامزد ریاست جمهوری داوطلب خواهم شد» (جفریز، ۲۰۱۰: ۲۰۵).

«زن داداش چشمم روشن! تو هم که حرف‌های یوسف را می‌زنی؟» (دانشور، ۱۴۰۳: ۶۱). این جمله، هم‌سو بودن اندیشه و دیدگاه زری با همسرش یوسف را آشکار می‌کند، درحالی‌که تضاد او با شخصیت خان‌کاکا را نیز به تصویر می‌کشد.

۴. ۹. ۲. بیان غیرمستقیم^۱

بیان غیرمستقیم به معنای انتقال مفهوم یا محتوای منبع به زبان خود نویسنده است. «شامل بند گزارشی (او گفت) و پس از آن بند وابسته معمولاً به وسیله «that» معرفی می‌شود و اطناب به عنوان روایتی از کلام فرضی دقیق ادامه می‌یابد که زمان افعال را از حال به گذشته، ضمائر اول شخص را به سوم شخص و اشاره به نزدیک را به دور تغییر می‌دهد» (جفریز، ۲۰۱۰: ۲۰۴).

«می‌داند که یک زن بی‌گناه را آواره کرده؛ اما دست خودش نیست» (دانشور، ۱۴۰۳: ۷۸). این جمله به تناقض عمیقی که سودابه دچار آن است اشاره می‌کند؛ از یک‌سو به گناه خود در قبال دیگران اذعان دارد و دچار عذاب وجدان و پشیمانی است و از سوی دیگر در رهایی از وابستگی‌های ناسالم عاجز است.

۴. ۹. ۳. گزارش راوی از کلام^۲

شامل فرایند بیان شفاهی (عذرخواهی، متهم کردن، انکار کردن و ...) می‌شود که کنش کلامی خاصی را نشان می‌دهد و احتمالاً یک عبارت حرف‌اضافه‌ای پس از آن می‌آید که موضوع اصلی کنش کلامی را ارائه می‌دهد. برای مثال، او به دلیل شلوغ کاری معذرت‌خواهی کرد» (جفریز، ۲۰۱۰: ۲۰۴). «قربان نمی‌دانستم اخوی جناب‌عالی هستند. هرچند نجابت و اصالت از سر و رویشان پیداست ... اگر جسارتی شده **عذر می‌خواهم**...» (دانشور، ۱۴۰۳: ۱۲۰). این جمله به شکل یک کنش کلامی طراحی شده که با هدف توجیه و عذرخواهی، برای برقراری یا حفظ رابطه‌ای مثبت و محترمانه استفاده می‌شود. البته جایگاه اجتماعی شخصیت خان‌کاکا در این برخورد بی‌تأثیر نیست! بازنمایی گفتار شخصیت‌ها در ۷۳ مورد صورت گرفته که بیشتر آن‌ها به گفتار مستقیم اختصاص دارد. در مقابل، بازنمایی اندیشه با ۲۷ مورد کمتر رایج است و در این بخش بیشترین بسامد مربوط به بازنمایی مستقیم اندیشه است. استفاده از گفتار مستقیم ارتباطی بی‌واسطه میان خواننده و شخصیت‌ها ایجاد می‌کند، درحالی‌که بازنمایی مستقیم اندیشه خواننده را به لایه‌های ذهنی و درونی شخصیت‌ها نزدیک‌تر

1. Indirect Speech (IS)

2. Narrator's Report of Speech (NRS)

می‌سازد. بااین حال، این روش ممکن است از طریق انتقال افکار از دیدگاه نویسنده، به‌طور غیرمستقیم تفسیرهای شخصی او را بر اندیشه‌های شخصیت‌ها تحمیل کند.

۴. ۱۰. بازنمایی زمان، مکان و جامعه

زمان، مکان و جامعه به‌عنوان ارکان اساسی در روایت، با ایجاد بستری هماهنگ نویسنده را قادر می‌سازند تا جزئیات زمانی و مکانی را همراه با تأثیرات اجتماعی و فرهنگی شخصیت‌ها به مخاطب منتقل کند و شرایط داستان را باورپذیرتر سازد.

۴. ۱۰. ۱. بازنمایی زمان

بازنمایی زمان در رمان امکان تنظیم دقیق ترتیب و توالی رویدادها را فراهم کرده و بستری برای تحلیل روابط پیچیده میان دوره‌های زمانی مختلف ایجاد می‌کند. «قابل‌هم‌ولایتی که تهران درس خوانده بود و تازه مطب باز کرده بود سرش شلوغ بود و زری به اصرار توانسته بود برای ساعت هفت شب جمعه از او وقت بگیرد» (همان: ۱۰۰). اشاره به زمان دقیق یعنی ساعت "هفت شب جمعه" و اینکه زری به اصرار توانسته "از او وقت ویزیت بگیرد" و نیز تأکید بر این نکته که "این قابل‌هم‌ولایتی تازه مطب باز کرده و سرش نیز شلوغ است" همگی دالّ بر اوضاع نامناسب در حوزه بهداشت و کمبود پزشک در جامعه است. «نذر کرده بود هر شب جمعه برای زندانی‌ها و دیوانه‌های دارالمجانین نان و خرما ببرد» (همان: ۲۰). در فرهنگ اسلامی شب جمعه زمانی مقدس تلقی می‌شود. انتخاب این شب برای ادای نذر حاکی از اهمیت معنوی و مذهبی این عمل است.

۴. ۱۰. ۲. بازنمایی مکان

مکان در روایت نقشی فراتر از پس‌زمینه دارد و با تأثیر بر حالات شخصیت‌ها و روند حوادث، به نمادی از وضعیت اجتماعی یا درونی آن‌ها تبدیل می‌شود. «زری یک هفته می‌رفت زندان و هفته دیگر می‌رفت دارالمجانین» (همان: ۳۱). بازنمایی مکان در این جمله (زندان و دارالمجانین) نشان‌دهنده تأثیرات عمیقی است که این مکان‌ها می‌توانند بر هویت، تجربیات و روابط اجتماعی شخصیت‌ها داشته باشند. اسم مکان‌ها (زندان و دارالمجانین) به‌طور ضمنی با مفهوم مجازات و ناتوانی در جامعه مرتبط است. زندان مکانی برای مجازات مجرمان، و دارالمجانین مکانی برای نگه‌داری از بیماران روانی، هر دو نشان‌دهنده مکان‌هایی هستند که جامعه برای کنترل و نگه‌داری افرادی که از هنجارهای اجتماعی خارج شده‌اند، ایجاد کرده است.

۴. ۱۰. ۳. بازنمایی جامعه

رمان طیف گسترده‌ای از مسائل اجتماعی، سیاسی و فرهنگی از آداب و رسوم ازدواج و باورهای مذهبی گرفته تا وضعیت بهداشت و آموزش سوءاستفاده از قدرت قاچاق و دغدغه‌های زنان را به تصویر می‌کشد.

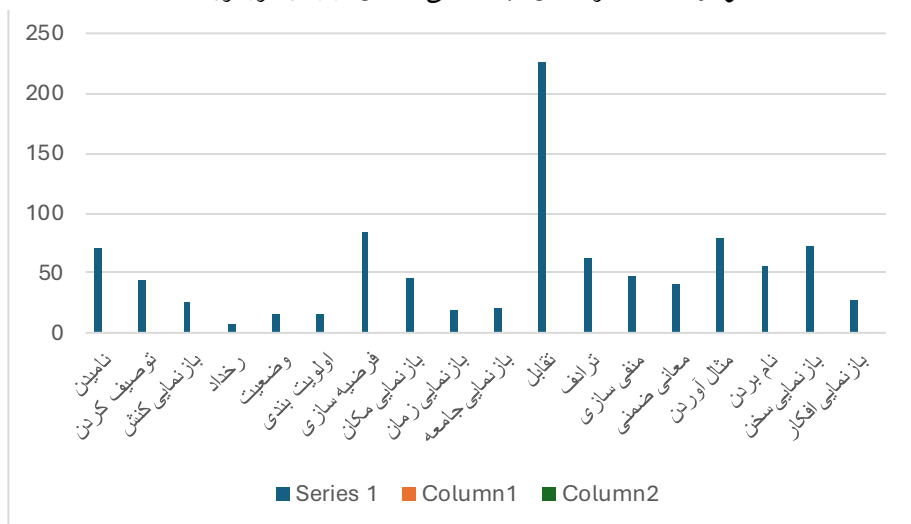
«زری جواب داد: «به مریض‌خانهٔ مرسلین تلفن کرده‌ام. جا نداشته‌اند» خان‌کاکا با لحن پرغرور گفت: «برای من جا دارند» (همان: ۱۵۱). در سووشون برخی شخصیت‌ها به دلیل جایگاه اجتماعی و شغلی خود به امکانات و خدماتی دسترسی دارند که دیگران از آن محروم هستند. زمان، مکان و جامعه به شکلی چندلایه و نمادین بازنمایی شده‌اند. زمان با ۴۶ مورد به صورت غیرخطی روایت می‌شود، و با درهم‌آمیختن گذشته و آینده بر هویت تاریخی و تداوم فرهنگی جامعه تأکید می‌کند. مکان با ۱۹ مورد فراتر از یک پس‌زمینهٔ ساده است و به عنوان نماد هویت، قدرت و تحولات اجتماعی عمل می‌کند. مکان‌ها اغلب بازتابی از تغییرات فرهنگی و اجتماعی و عرصه‌ای برای کشمکش‌های فردی و جمعی هستند. جامعه نیز با ۲۰ مورد بازنمایی، به شکلی انتقادی تصویر شده که نابرابری‌های طبقاتی، تضادهای اجتماعی و حضور استعمارگران خارجی را نشان می‌دهد.

جدول ۱. میزان فراوانی و درصد فراوانی مؤلفه‌ها

ردیف	عنوان مؤلفه	میزان فراوانی	درصد فراوانی
۱	نامیدن	۷۰	۷/۳۱ %
۲	توصیف کردن	۴۴	۴/۵۹ %
۳	بازنمایی کنش	۲۶	۲/۷۱ %
۴	رخدادها	۷	۰/۷۳ %
۵	وضعیت‌ها	۱۵	۱/۵۷ %
۶	اولویت‌بندی	۱۵	۱/۵۷ %
۷	فرضیه‌سازی	۸۵	۸/۸۷ %
۸	بازنمایی زمان	۴۶	۴/۸۰ %
۹	بازنمایی مکان	۱۹	۱/۹۸ %
۱۰	بازنمایی جامعه	۲۰	۲/۰۹ %
۱۱	تقابل	۲۲۶	۲۳/۵۹ %
۱۲	ترادف	۶۳	۶/۵۸ %
۱۳	منفی‌سازی	۴۷	۴/۹۱ %
۱۴	معانی ضمنی	۴۱	۴/۲۸ %
۱۵	مثال آوردن	۷۹	۸/۲۵ %

۱۶	نام بردن	۵۵	۵/۷۴ %
۱۷	بازنمایی سخنان	۷۳	۷/۶۲ %
۱۸	بازنمایی افکار	۲۷	۲/۸۲ %

نمودار ۱. تعداد مؤلفه‌های سبک‌شناسی انتقادی در رمان سووشون

جدول و نمودار ۱ میزان و درصد فراوانی مؤلفه‌های سبک‌شناسی انتقادی لسلی جفریز در رمان سووشون را به تصویر می‌کشد. همان‌طورکه مشاهده می‌شود این رمان تمامی مؤلفه‌های مذکور را دربردارد.

۵. نتیجه‌گیری

سووشون اثری ادبی چندلایه و واقع‌گرایانه است که پیچیدگی‌های اجتماعی، سیاسی و فرهنگی دوران خود را بازنموده است. این رمان، با تأکید بر تقابل‌ها و تضادهای درونی و بیرونی شخصیت‌ها و جامعه به نقد وضعیت اجتماعی و سیاسی زمانه پرداخته و نگاه پیچیده و چندوجهی نویسنده را در بیان مشکلات جامعه به‌خوبی نمایان ساخته است. یکی از ویژگی‌های برجسته این اثر بازنمایی مسائل اجتماعی از دیدگاه یک زن است که ابعاد جدید و خاصی به روایت می‌افزاید. هم‌چنین، نقش مکان‌ها و زمان در ساختار داستان که به نمادهایی از قدرت، سلطه و تغییر تبدیل شده‌اند از دیگر عناصر برجسته رمان به شمار می‌آید. نظامیان اشغالگر و اماکن مذهبی نمادهایی از هویت، مقاومت و سلطه هستند که در شکل‌دهی

سرنوشت شخصیت‌ها نقشی فعال ایفا می‌کنند. انتخاب‌های دقیق و هنرمندانه در نام‌گذاری شخصیت‌ها و توصیف‌های روان‌شناختی آنان، به‌ویژه در بازنمایی ایدئولوژی‌های مختلف اثر را به منبعی ارزشمند برای تحلیل‌های سبک‌شناسانه و اجتماعی تبدیل کرده است. فرضیه‌سازی نیز مؤلفه دیگری است که نقشی تأثیرگذار در بازتاب دغدغه‌ها، مسائل سیاسی، آرزوها و شرایط مطلوب جامعه ایفا می‌کند. این فرایند به نویسنده امکان می‌دهد تا به‌طوری مؤثر واقعیت‌های موجود را با ایده‌آل‌ها و آرمان‌هایی که شخصیت‌ها به دنبال آن هستند، مقایسه کند. دانشور از طریق فرضیه‌سازی، به شکلی هنرمندانه مسائل اجتماعی و سیاسی زمانه را نقد می‌کند و هم‌چنین آرزوها و امیدهای شخصیت‌ها را برای جامعه‌ای بهتر و عادلانه‌تر به تصویر می‌کشد. باتوجه به پرسش‌های پژوهش و کاربرست روش‌های سبک‌شناسی انتقادی مشخص شد که متن^۱ سووشون اثری است که زمینه پنهان^۲ انتقادی پراهمیتی دارد که با تحلیل‌های جامعه‌شناختی و سیاسی به درک عمیق‌تر از وضعیت اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی دوران جنگ جهانی دوم کمک می‌کند.

تعارض منافع

تعارض منافع نداریم.

ORCID

منابع

آراسته، حمیده، چگینی، اشرف، و قوجه‌زاده، علیرضا. (۱۴۰۳). «واکاوی رویکرد جامعه‌شناختی لوسین گلدمن و روانشناسی شخصیت آلفرد آدلر در رمان سووشون سیمین دانشور». علوم روان‌شناختی،

س ۲۳ ش ۱۳۴: ۴۸۹-۵۰۲.

doi: ۱۰/۵۲۵۴۷/JPS.23.134.485

-
1. text
 2. context

اسفندیاری، محمد. (۱۳۶۹). «عنوان کتاب و آیین نامیدن آن بخش اول». آینه پژوهش، س ۱ ش ۲: ۴-۱۶.

اشرفی، ناهید، رنجبر، ابراهیم و پارسا، سیداحمد. (۱۴۰۱). «بلاغت نام‌گزینی در رمان سووشون بر اساس الگوی کشگران اجتماعی و نلیون (نام‌دهی و طبقه‌بندی)». مطالعات زبانی و بلاغی، س ۱۳ ش ۳۰: ۷-۳۰.

doi: 10.22075/JLRS.2022.23452.1917

برتس، هانس. (۱۳۸۴). مبانی نظریه ادبی. ترجمه محمدرضا ابوالقاسمی. تهران: ماهی.
بصیرزاده، الهام، تشکری، منوچهر و قویمی، مهوش. (۱۳۹۱). «بررسی توصیف و کارکردهای برجسته آن در رمان». ادب‌پژوهی، س ۶ ش ۱۹: ۷۷-۱۰۳.
جفریز، لسلای. (۲۰۱۰). سبک‌شناسی انتقادی، قدرت زبان انگلیسی. ترجمه علی‌رضا نبی‌لو و فرشته دادخواه. تهران: امیرکبیر.

خجسته‌پور، سعیده، گذشتی، محمدعلی و فرزاد، عبدالحسین. (۱۴۰۲). «تبیین و بررسی زنانه‌نویسی در رمان سووشون سیمین دانشور بر اساس سبک‌شناسی فمینیستی سارا میلز». مطالعات نقد ادبی، س ۱۸ ش ۵۴: ۳۵-۵۸.

حسین‌زاده، فهیمه و زنجان‌زاده، هما. (۱۳۹۹). «الگوهای نام‌گذاری زنان در ادبیات مکتب‌خانه‌ای عصر قاجار». تحقیقات تاریخ اجتماعی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، س ۱۰ ش ۱: ۱۷۲-۱۲۹.

doi: 10.30465/shc.2020.30035.2050

دانشور، سیمین. (۱۴۰۲). سووشون. تهران: خوارزمی.
درپر، مریم. (۱۳۹۱). سبک‌شناسی انتقادی رویکردی نوین در بررسی سبک بر اساس تحلیل گفتمان انتقادی. نقد ادبی، س ۵ ش ۱۷: ۳۷-۶۱.
_____. (۱۳۹۶). سبک‌شناسی انتقادی: نامه‌های غزالی با رویکرد تحلیل گفتمان انتقادی. ویراست دوم. تهران: علم.

رئیزی‌سرحدی، فریبا، خسروی، حسین و آتش‌سودا، محمدعلی. (۱۳۹۶). «بررسی تحلیل ساختاری رمان سووشون بر اساس نظریه برمون». زبان و ادب فارسی، س ۹ ش ۳۲: ۴۳-۲۱.
شریفی، محمد. (۱۳۸۸). فرهنگ ادبیات فارسی. تهران: فرهنگ نشر نو.

عبادیان، محمود. (۱۳۷۲). درآمدی بر سبک‌شناسی در ادبیات. تهران: آوای نور.
عبادی نمین، کیمیا. (۱۳۹۲). بازنمایی زن در چارچوب نظریه تحلیل گفتمان انتقادی: مطالعه موردی
سووشون و به سوی فانوس دریایی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه محقق اردبیلی، دانشکده
ادبیات و علوم انسانی.

عبداللہیان، حمید. (۱۳۷۸). کارنامه نثر معاصر. تهران: پایا.
غفاری، محمد و نجومیان، امیرعلی. (۱۳۹۱). «گفتمان غیرمستقیم آزاد و اهمیت آن در سبک‌شناسی
روایت؛ بررسی مقابله‌ای داستان‌های مدرنیستی و پیشامدرنیستی». نقد زبان و ادبیات خارجی، س ۵
ش ۱: ۳۴-۱.

فتوحی رودمعجنی، محمود. (۱۳۹۲). سبک‌شناسی، رویکرد نظریه‌ها و روش‌ها. تهران: سخن.
قبادی، حسینعلی، آقاگل زاده، فردوس و دسپ، سیدعلی. (۱۳۸۸). «تحلیل گفتمان غالب در سووشون
سیمین دانشور». فصلنامه نقد ادبی، س ۲ ش ۶: ۱۵۰-۱۸۳.
قویمی، مهوش؛ پزشکی، شهرز. (۲۰۰۸/۱۳۸۶). «نام، ظهور و نقش شخصیت‌ها در سووشون اثر سیمین
دانشور». قلم، س ۳ ش ۵: ۳۳-۵۲.

گیرو، پیر. (۱۳۸۳). نشانه‌شناسی. ترجمه محمد نبوی. تهران: آگه.
متز، کریستین. (۱۳۷۶). نشانه‌شناسی سینما. ترجمه روبرت صفاریان. تهران: رسالت.
مصطفی، فریا. (۱۴۰۱). سبک‌شناسی لایه‌ای سووشون. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه پیام نور استان
همدان، مرکز پیام نور ملایر.

نبی‌لو، علی‌رضا و دادخواه، فرشته. (۱۳۹۸). «تحلیل مدیر مدرسه آل احمد بر مبنای سبک‌شناسی انتقادی».
پژوهش‌های زبان‌شناختی در زبان‌های خارجی، س ۹ ش ۳: ۹۹۱-۱۰۳۰.

doi: ۱۰/۲۲۰۵۹/JFLR.2019.259701.521

_____ و معظمی‌گودرزی، مسعود. (۱۴۰۳). «بررسی و تحلیل داستان فارسی شکر است از جمال‌زاده
بر مبنای سبک‌شناسی انتقادی». ادبیات پارسی معاصر، س ۱۴ ش ۱: ۲۴۳-۲۷۴.

doi: ۱۰/۳۰۴۶/copl.2024.47251.4092

References:

Abdollahian, H. (1378/1999). *Karnameh-ye nasr-e mo'aser* [A
Review of Contemporary Prose]. Paya. [In Persian]

Arasteh, H., Chegini, A., & Qojezadeh, A. (1403/2024). Vakavi-ye ruykard-e jame'eshenakhti-ye Lucien Goldmann va ravanshenasi-ye shakhsiyyat-e Alfred Adler dar roman-e *Suvashun*-e Simin Daneshvar [A Sociological Analysis of Lucien Goldmann's Approach and Alfred Adler's Personality Psychology in Simin Daneshvar's *Suvashun*]. *Ulum-e Ravanshenasi*, 23(134), 235–252. <https://doi.org/10.52547/JPS.23.134.485> [In Persian]

Ashrafi, N., Ranjbar, E., & Parsa, S. A. (1401/2022). Balaghat-e namgozini dar roman-e *Suvashun* bar اساس-e olgu-ye koneshgarane ejtema'i-ye van Leeuwen (namdehi va tabaqebandi) [The Rhetoric of Naming in *Suvashun* Based on van Leeuwen's Social Actor Model (Nomination and Categorization)]. *Motale'at-e Zabani va Balaghi*, 13(30), 7–30. <https://doi.org/10.22075/JLRS.2022.23452.1917> [In Persian]

Basirzadeh, E., Tashakkori, M., & Qavimi, M. (1391/2012). Barresi-ye towsif va karkardha-ye barjaste-ye an dar roman [A Study of Description and Its Prominent Functions in the Novel]. *Adab Pazhuhi*, 6(19), 77–103. [In Persian]

Bertens, H. (1384/2005). *Literary Theory: The Basics*. Trans. by M. R. Abolqasemi as *Mabani-ye nazariye-ye adabi*. Mahi. (Original work published 2001) [In Persian]

Daneshvar, S. (1402/2023). *Suvashun*. Kharazmi. (Original work published 1348/1969) [In Persian]

Dorpar, M. (1391/2012). Sabkshenasi-ye enteqadi: Ravesh-i novin dar barresi-ye sabk bar اساس-e tahlil-e gofteman-e enteqadi [Critical Stylistics: A New Approach to Style Analysis Based on Critical Discourse Analysis]. *Naqd-e Adabi*, 5(17), 37–61. [In Persian]

Dorpar, M. (1396/2017). *Sabkshenasi-ye enteqadi* (2nd ed.) [Critical Stylistics: Ghazali's Letters with a Critical Discourse Approach]. Elmi. [In Persian]

Ebadian, M. (1372/1993). *Daramadi bar sabkshenasi dar adabiyat* (2nd ed.) [An Introduction to Stylistics in Literature]. Sherkat-e Chap va Entesharat-e Elmi. [In Persian]

Ebadi Namin, K., Siyami, T., & Razinejad, S. M. (1392/2013). Baznama-yi zan dar charchub-e nazariye-ye tahlil-e gofteman-e

enteqadi: Motale'e-ye moredi-ye *Suvashun* va *Be Su-ye Fanus-e Daryai* [Representation of Women from a Critical Discourse Analysis Perspective: A Case Study of *Suvashun* and *To the Lighthouse*] [Master's thesis, University of Mohaghegh Ardabili]. [In Persian]

Esfandiari, M. (1369/1990). Onvan-e ketab va ayin-e namidan-e an, bakhsh-e avval [The Title of the Book and the Art of Naming It, Part One]. *Ayeneh Pajuhesh*, 1(2), 4–16. [In Persian]

Fotouhi Rudmajani, M. (1392/2013). *Sabkshenasi: Ruykard, nazariyeha va Ravesh-ha* [Stylistics: Theories and Methods]. Sokhan. [In Persian]

Ghaffari, M., & Najoomian, A. A. (1391/2012). Gofteman-e gheyre-mostaqim-e azad va ahamiyyat-e an dar sabkshenasi-ye revayat; Barresi-ye moqabelei-ye dastanha-ye modernisti va pishamodernisti [Free Indirect Discourse and Its Importance in Narrative Stylistics: A Comparative Study of Modernist and Pre-Modernist Stories]. *Faslnameh-ye Elmi Pazhuheshe-ye Naqd-e Zaban va Adabiyat-e Khareji*, 5(1), 1–34. [In Persian]

Guiraud, P. (1383/2004). *Semiology*. Trans. M. Nabavi as *Neshaneshenasi*. Aghah. (Original work published 1971) [In Persian]

Hosseinzaveh, F., & Zanjani Zadeh, H. (1399/2020). Olguha-ye namgozari-ye zanan dar adabiyat-e maktab-khane-i-ye asr-e Qajar [Naming Patterns for Women in Qajar-Era Schoolhouse Literature]. *Tahqiqat-e Tarikh-e Ejtemai*, 10(1), 129–172.

<https://doi.org/10.30465/shc.2020.30035.2050> [In Persian]

Jeffries, L. (2010). *Critical Stylistics: The Power of English*. Trans. A. R. Nabilou & F. Dadkhah as *Sabkshenasi-ye enteqadi, qodrat-e zaban-e Engilisi*. Amir Kabir. (Original work published 2010) [In Persian]

Khojastehpour, S., Gozashti, M. A., & Farzad, A. (1402/2023). Tabyin va barresi-ye zananenevisi dar roman-e *Suvashun*-e Simin Daneshvar bar اساس-e sabkshenasi-ye feministi-ye Sara Mills [An Analysis of Feminine Writing in Simin Daneshvar's *Suvashun* Based on Sara Mills' Feminist Stylistics]. *Motale'at-e Naqd-e Adabi*, 18(54), 35–58. [In Persian]

Metz, C. (1376/1997). *Film Language: A Semiotics of Cinema*. Trans. R. Safarian as *Neshane-shenasi-ye sinema*. Resalat. (Original work published 1974) [In Persian]

Mostafa, F., Shamlou, A., & Vashqani Farahani, E. (1401/2022). *Sabkshenasi-ye layei-ye Suvashun* [Layered Stylistics of *Suvashun*] [Master's thesis, Payame Noor University, Hamedan]. [In Persian]

Nabilou, A. R., & Dadkhah, F. (1398/2019). Tahlil-e *Modir-e Madreseh-e Al-e Ahmad* bar mabna-ye sabkshenasi-ye enteqadi [A Critical Stylistic Analysis of Al-e Ahmad's *The School Principal*]. *Pazhuheshha-ye Zaban-shenakhti dar Zabanha-ye Khareji*, 9(3), 991–1030.

<https://doi.org/10.22059/JFLR.2019.259701.521> [In Persian]

Nabilou, A. R., & Moazzami Goodarzi, M. (1403/2024). Barresi va tahlil-e dastan-e *Farsi shekar ast az Jamalzadeh* bar mabna-ye sabkshenasi-ye enteqadi [A Critical Stylistic Analysis of Jamalzadeh's *Farsi is Sugar*]. *Adabiyat-e Farsi-ye Mo'aser*, 14(1), 243–274.

<https://doi.org/10.30465/copl.2024.47251.4092> [In Persian]

Qavimi, M., & Pezeshki, S. (1386/2007). Nam, zohur va naghsh-e shakhsiyatha dar *Suvashun-e Simin Daneshvar* [Names, Appearances, and Character Roles in Simin Daneshvar's *Suvashun*]. *Adab Pazhuhi*, 3(5), 33–52. [In Persian]

Qobadi, H. A., Aghagolzadeh, F., & Daspe, S. A. (1388/2009). Tahlil-e gofteman-e ghalib dar *Suvashun-e Simin Daneshvar* [Discourse Analysis of Dominant Discourse in Simin Daneshvar's *Suvashun*]. *Faslnameh-ye Naqd-e Adabi*, 2(6), 150–183. [In Persian]

Raeisi Sarhaddi, F., Khosravi, H., & Atashsuda, M. A. (1396/2017). Barresi-ye tahlil-e sakhtari-ye roman-e *Suvashun* bar asas-e nazariye-ye Bremond [A Structural Analysis of *Suvashun* Based on Bremond's Theory]. *Faslnameh-ye Elmi Pazhuheshi-ye Zaban va Adab-e Farsi*, 9(32), 21–43. [In Persian]

Sharifi, M. (1388/2009). *Farhang-e adabiyat-e Farsi* [*Dictionary of Persian Literature*]. Farhang-e Nashr-e No. [In Persian]